

ISSN 2616-678X

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

BULLETIN

of the L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ФИЛОЛОГИЯ сериясы

Серия **ФИЛОЛОГИЯ**

PHILOLOGY Series

№1 (122) / 2018

1995 жылдан бастап шығады

Издается с 1995 года

Founded in 1995

Жылына 4 рет шығады

Выходит 4 раза в год

Published 4 times a year

Астана, 2018

Astana, 2018

Бас редакторы **Дихан Қамзабекұлы**
филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары **Шолпан Жарқынбекова**
филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)

Редакция алқасы

Аскер оғлы Рамиз	ф.ғ.д., проф. (Әзербайжан)
Ақматалиев Абдылдажан	ф.ғ.д., проф. (Қырғызстан)
Бахтикиреева Улданай	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Беженару Людмила	ф.ғ.д. проф. (Румыния)
Бейсенбаева Жанаргүл	ф.ғ.к., қауымд. проф. (Қазақстан)
Біжкенова Айгүл	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жақыпов Жантас	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Журавлева Евгения	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жаң Динжиң	PhD, проф. (Қытай)
Ескеева Мағрипа	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ержласун Гүлжанат	PhD, ассос. проф. (Түркия)
Қасқабасов Сейіт	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Негимов Серік	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нұрғали Қадиша	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нуриева Фануза	ф.ғ.д., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	ф.ғ.д., проф. (Германия)
Рахманов Носимхан	ф.ғ.д., проф. (Өзбекстан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (АҚШ)
Сәтенова Серікгүл	ф.ғ.д. проф. (Қазақстан)
Султанов Казбек	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Тәжібаева Сәуле	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хисамитдинова Фирдаус	ф.ғ.д., проф. (РФ, Башқұртстан)
Чернявская Валерия	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Шәріп Амантай	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Шәріпова Гүлбану	ф.ғ.к., қауымд. проф. (Қазақстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Түркия)
Янковский Генрих	PhD, проф. (Польша)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Сатпаев к-сі, 2, 408 б.

Тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Жауапты редактор, компьютерде беттеген І.Р. Құрманғалиев

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. ФИЛОЛОГИЯ сериясы

Меншіктенуші: ҚР БжҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК

ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27.03.2018 ж. №16996-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 40 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі, 12/1, тел.: (7172)709-500 (ішкі 31413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Главный редактор **Дихан Камзабекулы**
доктор филологических наук, проф. (Казахстан)

Зам. главного редактора **Шолпан Жаркынбекова**
доктор филологических наук, проф. (Казахстан)

Редакционная коллегия

Аскероглы Рамиз	д.ф.н., проф. (Эзербайжан)
Акматалиев Абдылдажан	д.ф.н., проф. (Киргизстан)
Бахтикиреева Улданай	д.ф.н., проф. (Россия)
Беженару Людмила	д.ф.н., проф. (Румыния)
Бейсенбаева Жанаргуль	к.ф.н., ассос. проф. (Казахстан)
Бижкенова Айгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жакыпов Жантас	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жан Динжин	PhD, проф. (Китай)
Журавлева Евгения	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ескеева Магрипа	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ержласун Гульжанат	PhD, ассос. проф. (Турция)
Каскабасов Сейит	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Негимов Серик	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нургали Кадиша	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нуриева Фануза	д.ф.н., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	д.ф.н., проф. (Германия)
Рахманов Насимхон	д.ф.н., проф. (Узбекистан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (США)
Сатенова Серикгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Султанов Казбек	д.ф.н., проф. (Россия)
Тажибаева Сауле	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Хисамитдинова Фирдаус	д.ф.н., проф. (РФ, Башкортостан)
Чернявская Валерия	д.ф.н., проф. (Россия)
Шарип Амантай	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Шарипова Гульбану	к.ф.н., ассос. проф. (Казахстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Турция)
Янковский Хенрих	PhD, проф. (Польша)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, каб. 408
Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31413)
E-mail: vest_phil@enu.kz

Ответственный редактор, компьютерная верстка И.Р. Курмангалиев

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ФИЛОЛОГИЯ
Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16996-Ж от 27.03.2018г.
Периодичность: 4 раза в год
Тираж: 40 экземпляров
Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажимукана, 12/1, тел.: (7172)709-500 (вн.31413)

Editor-in-Chief **Dihan Kamzabekuly**
Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief **Zharkynbekova Sholpan**
Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial board

Asker ogly Ramiz	Doctor of philology, Prof. (Azerbaijan)
Akmataliyev Abdildajan	Doctor of philology, Prof. (Kyrgyzstan)
Bakhtikireeva Uldanai	Doctor of philology, Prof (Russia)
Beisenbayeva Zhanargul	Can. of philology, assos. Prof (Kazakhstan)
Bezhenaru Lyudmila	Doctor of philology, Prof (Romania)
Bizhkenova Aigul	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Chernyavskaya Valeriya	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Erzhiasun Güljanat	PhD, assos. Prof (Turkey)
Yeskeyeva Magripa	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Henryk Jankowski	PhD, Prof. (Poland)
Kaskabassov Seit	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Khisamitdinova Firdaus	Doctor of philology, Prof. (RF, Bashkortostan)
Metin Ekiji	PhD, Prof. (Turkey)
Negimov Serik	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurgali Kadisha	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurieva Fanuza	Doctor of philology, Prof. (RF, Tatarstan)
Reichl Karl	Doctor of philology, Prof. (Germany)
Rakhmanov Nasimhon	Doctor of philology, Prof. (Uzbekistan)
Rivers William Patrick	PhD, Prof. (USA)
Satenova Serikkul	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sultanov Kazbek	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Sharip Amantaj	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sharipova Gulbanu	Can. of philology, assos. Prof. (Kazakhstan)
Tazhybayeva Saule	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhakypov Zhantas	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhang Dingjing	PhD, Prof. (China)
Zhuravleva Yevgeniya	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial address: 2, Satpayev str., of.408, Astana, Kazakhstan, 010008
Tel.: (7172) 709-500 (ext. 31413)
E-mail: vest_phil@enu.kz

Executive editor, computer layout: I.R. Kurmangalyev

Bulletin of the L.N.Gumilyov Eurasian National University PHILOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan
Registered by Ministry of information and communication of Republic of Kazakhstan. Registration certificate No 16996-Ж from 27.03.2018

Periodicity: 4 times a year Circulation: 40 copies

Address of printing house: 12/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: (7172) 709-500 (ext.31413)

© L.N.Gumilyov Eurasian National University

Мазмұны

<i>Абдыханова Б.А., Нергиз Бирай</i> Интертекстуалдылық теориясы мен прецедентті құбылыс арасындағы байланыс	8
<i>Аймолдина Ә.А.</i> Искерлік дискурс зерттеудің әлеуметтік және когнитивтік аспектіліктерінің қатынастары	14
<i>Алефиренко Н.Ф., Нұртазина М.Б.</i> Тіл ғылымындағы қазіргі заманғы үрдістер: ғылыми зерттеулердің векторлары	20
<i>Гауриева Г.М., Кадырова Е.Б.</i> Лексикалық құзыреттілікті қалыптастыруда ағылшын тілі сабағында ой-талқыларды қолдану	32
<i>Жапанова М.Е.</i> Әбдіжәміл Нұрпейісовтың «Қан мен тер» романындағы иіс-жанды ұстанымдарының көркемдік ерекшелігі	37
<i>Жұмсақбаев А.Т.</i> Джон Толкиеннің «Сақиналардың патшасы» трилогиясының жанрлық құбылысы	46
<i>Жұматаев Е.</i> Әдеби тіл мен әлеуметтік желі: тіл бәсекелестігі мен әдеби тілдің қазіргі сипаты	50
<i>Зилинька М.Н.</i> Шыңғыс Айтматовтың шығармаларындағы фразеологизмдерді аударудың ерекшеліктері	58
<i>Қадысқызы А., Хасенова Р.Т., Құлахметова Ж.Т.</i> Қазақстандағы оралмандар және олардың әлеуметтік-мәдени бейімделуі	64
<i>Қасымова Ә.Ә.</i> Қазақ және түрік тілдеріндегі қоштасу этикетіне қатысты қалып сөздердің лингво-мәдени сипаты	71
<i>Латанова Р.У., Заркешева А.Е., Хамитова А.Ф.</i> Қазақстандық жоғары оқу орындары студенттеріне ағылшын тілін үйретуде Action Research әдісін енгізу жолы	76
<i>Мейрамбекова Л.К., Сейтова Ш.Б., Есенғалиева А.М.</i> Бір буынды түбір етістіктің «қыпшақтық» корпусындағы вокализм жүйесінде салыстырмалы сипаттамасы ..	81
<i>Матбек Н.Қ., Садықова Р.К.</i> Ноғай әдеби тілінің қалыптасуы	88
<i>Мырзағалиева Т.Е., Шәріпова Г.А.</i> Құран поэтологиясындағы орыс универсумы ..	95
<i>Нұртазина М.Б., Амрина З.Ж.</i> Білім берудегі «Polycultural World» жүйесін қамтамасыз етуге арналған кәсіби лингвистика	105
<i>Оразбаева Э.С.</i> Онкологиялық терминдерді талдау және аудару	112
<i>Өтелбай Г. Т.</i> «Кемпіркосақ» баламасының туыс және шет тілдердегі ұқсастығы мен ерекшелігі	119
<i>Садықова А. Т., Қабдырашева Б. Н.</i> І. Есенберлин шығармаларындағы тарихи тұлғалар бейнесі	125
<i>Сейтова Ш.Б.</i> Кейбір этноатаулардың ақпараттық уәжі (Шығыс Қазақстан аймағы материалдары негізінде)	132
<i>Сәдуақасұлы Ж., Махамбетова А.</i> Қазақ тіл білімінде лепті сөйлемдердің зерттелу жайы	138
<i>Симбаева С.О., Қайыпбаева М. М.</i> Тілді аудармасыз оқыту және тілдің фонетикалық интерпритациясы	143
<i>Шәріпова Г.А.</i> Исламдық мәдени универсиумы	147
<i>Шәріп А.Ж.</i> Хүсейін Жавид және XX ғасыр басындағы қазақ поэзиясы: рухани ізденістер мен көркемдік ерекшеліктер	151
<i>Шоқабаяева С.С.</i> Сөзжасамның фонетикамен байланысы туралы	162

Содержание

<i>Абдыханова Б.А., Нергиз Бирай</i> Взаимосвязь прецедентных текстов и интертекстуальности	8
<i>Аймолдина А.А.</i> Взаимосвязь социальных и когнитивных аспектов изучения делового дискурса	14
<i>Алефиренко Н.Ф., Нуртазина М.Б.</i> Современные тенденции в науке о языке: векторы научного поиска	20
<i>Гауриева Г.М., Кадырова Е.Б.</i> Использование мозгового штурма для формирования лексической компетентности на уроках английского языка	32
<i>Жапанова М.Е.</i> Художественные особенности памяти запаха в романе Абдижамиля Нурпеисова «Кровь и пот»	37
<i>Жумсакбаев А.Т.</i> Жанровая феноменальность трилогии Джона Толкиена «Властелин колец»	46
<i>Жуматаев Е.</i> Литературный язык и социальные сети: конкурентоспособность и современность казахского языка	50
<i>Зилинька М.Н.</i> Особенности перевода фразеологизмов в произведениях Чингиза Айтматова	58
<i>Кадыскызы А., Хасенова Р.Т., Кулахметова Ж.Т.</i> Оралманы в Казахстане и их социально-культурная адаптация	64
<i>Касымова А.А.</i> Лингво-культурологический анализ лингвистических единиц, связанных с этикой прощания казахского и турецкого языков	71
<i>Латанова Р.У., Заркешева А., Хамитова А.Г.</i> Пути внедрения Action Research в обучении английскому языку студентов высших учебных заведений в Казахстане.....	76
<i>Мейрамбекова Л.К., Сейтова Ш.Б., Есенгалиева А.М.</i> Сравнительно-сопоставительная характеристика односложных глаголов в системе вокализма языков кипчакской группы	81
<i>Матбек Н.К., Садыкова Р.К.</i> Формирование ногайского литературного языка.....	88
<i>Мурзагалиева Т.Е., Шарипова Г.А.</i> Русский универсум коранической поэтологии.....	95
<i>Нуртазина М.Б., Амрина З.Ж.</i> Polycultural World: Компетентный подход в профессиональной лингвистике для образования	105
<i>Оразбаева Э.С.</i> Анализ и перевод онкологических терминов	112
<i>Отелбай Г. Т.</i> Аналогия и особенность эквивалента «Кемпірқосак» у родственных и иностранных языков	119
<i>Садыкова А.Т., Кабдырашева Б.Н.</i> Образ исторических личностей в творчестве И.Есенберлина	125
<i>Сейтова Ш.Б.</i> Информационное содержание некоторых этнонаименований	132
<i>Садуакасулы Ж., Махамбетова А.</i> Обстоятельства исследования восклицательных предложений казахского языка	138
<i>Симбаева С., Кайытбаева М.М.</i> Обучение языка без перевода и фонетическая интерпретация языка	143
<i>Шарипова Г.А.</i> Исламский универсум культуры	147
<i>Шарип А.Ж.</i> Гусейн Джавид и казахская поэзия начала XX века: духовные искания и художественные особенности	151
<i>Шокабаева С.С.</i> О связи словообразования с фонетикой	162

Contents

<i>Abdyhanova B.A., Nergiz Biraj</i> Interrelation of precedent texts and intertextuality	8
<i>Aimoldina A.A.</i> Interconnection of Social and Cognitive Aspects in Business Discourse Studying	14
<i>Alefrenko N.F., Nurtazina M.B.</i> Modern trends in the science of language: vectors of scientific research	20
<i>Gauriyeva G.M., Kadyrova Ye.B.</i> Use of brainstorming for the formation of lexical competence in English class	32
<i>Japanova M.E.</i> Artistic features of the memory of the smell in the novel «Blood and Sweat» by Abdizhamil Nurpeisov	37
<i>Zhumsakbayev A.T.</i> Genre's phenomenon of John Tolkien's trilogy «The Lord of the Rings»	46
<i>Zhumataev E.</i> Analysis of the translation into the Kazakh language interjections in the piece	50
<i>Zilinka M.N.</i> The peculiarities of phraseological units translation in book's of Chingiz Aitmatov	58
<i>Kadyskyzy A., Khassenova R. T., Kulakhmetova Zh.T.</i> Oralman in Kazakhstan and their Socio-Cultural Adaptation	64
<i>Kasymova A.A.</i> Linguistic and Cultural Analysis of Linguistic Units Associated with Ethics of Farewell to Kazakh and Turkish Languages	71
<i>Latanova R.U., Zarkesheva A.E., Khamitova A.G.</i> The ways of planning action research in teaching english for students in higher schools of Kazakhstan	76
<i>Meirambekova L.K., Seiitova Sh. B., Esengaliyeva A.M.</i> Comparative characteristic of monosyllabic verbs in the vocalism system of the languages of the Kipchak group	81
<i>Matbek N.K., Sadykova R.K.</i> Formation of Nogai literary language	88
<i>Murzagaliyeva T.E. , Sharipova G.A.</i> Russian Universum of Quranic Poetology.....	95
<i>Nurtazina M.B., Amrina Z.Zh.</i> Polycultural World: a competent approach in professional Linguistic for education	105
<i>Orazbayeva E.S.</i> Analysis and translation of cancer terms	112
<i>Otelbay G. T.</i> The analogy and peculiarity of the «Кемпірқосақ» alternative in relatives and foreign languages	119
<i>Sadykova A.T., Kabdyrasheva B.N.</i> The image of historical personalities in the creative work of I.Esenberlin	125
<i>Seiitova Sh. B.</i> Informational motives of some ethnonyms	132
<i>Saduakasuly Zh., Makhambetova A.</i> The study of exclamatory sentences of the kazakh language	138
<i>Simbaeva S.O. Kaiypbayeva M. M.</i> Phonetic interpretation of the language without translation	143
<i>Sharipova G.A.</i> Islamic Universum of Culture	147
<i>Sharip A.Zh.</i> Hussain Jawid and Kazakh poetry of early 20th century: spiritual quest and artistic features	151
<i>Shokabayeva S.</i> Connection of word-formation with phones	162

- 4 Madanov H. Kishi zhuzdin shezhiresi [Chronicle of the Younger]. (Atamura-Qazaqstan, Almaty, 1994. S. 121). [in Kazakh]
5 Kopeiuly M.Zh. Qazaq shezhiresi [The Kazakh Chronicle]. (Zhalyn, Almaty, 1993. S. 76).
6 Gumbol'd V. Yazyk I filosofiya kultury [Language and philosophy of culture]. (Progress, Moskva, 1985. S. 451). [in Kazakh]
7 Sayahov O. Esten ketpes esimder [Unforgettable Names]. (Tamyр, Almaty, 2002. S. 232).
8 Qaidar A.T. Etnolingvistika [Ethnolinguistics]. (Progress, Almaty, 1985. S. 232). [in Kazakh]

Автор туралы мәлімет:

Сейітова Ш.Б. – филология ғылымдарының докторы, профессор. Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті, Семей, Қазақстан. E-mail: seitovashinar@mail.ru.

Seitova Sh. B. – Doctor of Philological sciences, professor. Kazakh humanitarian-juridical innovation university, Semey, Kazakhstan. E-mail: seitovashinar@mail.ru.

ҒТАМР 16. 31. 51.

Ж. Сәдуақасұлы¹, А. Махамбетова²

*Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті,
Қызылорда, Қазақстан*

(E-mail: ¹zhenis46@mail.ru, ²aidanamakhambetova@mail.ru)

Қазақ тіл білімінде лепті сөйлемдердің зерттелу жайы

Аңдатпа. Бұл мақалада лепті сөйлемдердің зерттелу жайына қатысты ғалымдардың көзқарастары мен пікірлері берілген. Сондай-ақ, лепті сөйлемдердің қазақ тіл білімінде құрылымдық жағынан арнайы зерттеу объектісі болғанымен, мәтін ішіндегі қызметі мен қатысымдық ерекшеліктерінің арнайы зерттеу нысаны болмағандығы айтылған. Сөйлем мен сөз тіркестері – синтаксистің ең негізгі бөлшектері болумен бірге, сөйлемдердің өзара мағыналық және құрылымдық жағынан тығыз байланысқан күрделі контекст, абзац, күрделі синтаксистік тұтастық топтарын құрайды. Қазіргі кезде осындай күрделі топтарды зерттеудің маңызы аса зор. Сөз тіркестері – синтаксистің ең негізгі бөлшектері болумен бірге, сөйлемдердің өзара мағыналық және құрылымдық жағынан тығыз байланысқан күрделі немесе тілдегі контекст, абзац, күрделі синтаксистік тұтастық, мәтін аталатын сөз топтарын құрайды.

Түйін сөздер: синтаксис, сөйлем мен сөз тіркестері, мәтін, мәтін синтаксисі, жай сөйлем синтаксисі, лепті сөйлем, интонация, эмоция.

Кіріспе. Тіл білімінің кейінгі даму кезеңдерінің нәтижесінде мәтін синтаксисі өмірге келді. Көптеген жаңа мәселелер қолға алынды.

Мәтін мәселесін зерттеудің түп негізі – орыс тіл білімінде. Орыс ғалымдары Ф.И.Буслаев, А.А.Потебнялар ерекше назар аударып, қарастырып өтсе, А.М.Пешковский күрделі синтаксистіктік тұтастықтың негізін салуға тырысты. Күрделі синтаксистік тұтастық категориясын «абзац» деп атап, негізгі белгілерін анықтап берді.

Тақырыптың зерттелуі. Аталған мәселеге аса маңыз беріп, жан-жақты зерттеу жүргізе бастау орыс тіл білімінде 40-50 жылдардан басталды. Алайда күні бүгінге дейін ғалымдар арасында пікір қайшылықтары өте көп.

Қазақ тіл білімінде бұл мәселені қозғап, сөз етіп жүргендер: М.Серғалиев, Б.Шалабай, Ж. Жақыпов, Б.Мүсірепова. Сөйлем мен сөз тіркестері – синтаксистің ең негізгі бөлшектері болумен бірге, сөйлемдердің өзара мағыналық және құрылымдық жағынан тығыз байланысқан күрделі (яки тілде контекст, абзац, күрделі синтаксистік тұтастық, мәтін аталып жүрген) топтарын құрайтыны белгілі. Ал қазіргі кезде осындай күрделі топтарды зерттеудің маңызы аса зор болып отыр. Нақтырақ айтқанда, синтаксистің ең күрделі, ең

жоғарғы бірлігі болып саналатын осы категориялардың қай-қайсысы да кем дегенде екі сөйлемнің өзара мағыналық та, құрылымдық та жағынан тығыз байланысуынан тұратыны ақиқат. Осы байланыстарды анықтауға барар жол алдымен сөйлем, оның түрлері, соның ішінде өзіміз тақырып етіп алып отырған «лепті сөйлемдер» жайындағы көзқарастар мен пікірлерді салыстыра қараудан басталуға тиіс деп ойлаймыз.

Зерттеу нәтижелері мен талдаулар. Қазақ тіл білімінде сөйлем, оның жүйесі мен түрлері жайындағы алғашқы ғылыми көзқарас А.Байтұрсынұлының «Тіл тағылымында» тұжырымдалған. «Сөйлем дегеніміз – сөздердің басын құрастырып, біреу айтқан ой. Сөйлегенде, жазғанда, кім де болса ойын айтады. Ойын айтуға тиісті сөздерді алады да, олардың басын құрап, біріне бірінің қырын келтіріп, қиындастырады. Қыры келетін сөздер тұрған күйінде алса да, қиындаса қалады. Қыры келмейтін сөздерді қиындастыру үшін қырларын өзгертіп қиюын келтіреміз. Сондықтан, ауыздан шыққан сөздің бәрі сөйлем бола бермейді, айтушының ойын тыңдаушы ұғарлық дәрежеде түсінікті болып айтылған сөздер ғана сөйлем болады», – дейді ғұлама [1, 263 б.].

А.Байтұрсынұлы сөйлемді алдымен жалпы түрлері және айтылу түрлері деп екіге топтастыра отырып, соның ішінде соңғысын: 1) Сұраулы сөйлем; 2) Лепті сөйлем; 3) Тілекті сөйлем; 4) Жай сөйлем – деп іштей жіктеп көрсетеді. Міне, бұдан біз қазақ тіл білімінде қазіргі кезде айтылып жүрген сөйлем түрлерінің, әсіресе өзіміздің зерттеу нысанымыз болып табылатын «лепті сөйлем» деген сөйлем түрінің алғаш рет осы ғалымның еңбегінде аталғанын және осы сөйлем түріне берген анықтамасы мен мысалдарының өзі кейінгі ғалымдардың еңбектеріне арқау болғанын байқаймыз.

Салыстырып көрейік: Ахмет Байтұрсынұлы: «Лепті сөйлем деліп аталатын адам көңіл күйі, жан жайымен сөйлегенде, мәселен, жан ауырғанда, не кенелгенде, таңданғанда, сұқтанғанда, кейігенде, есіркегенде, күйінгенде, сүйінгенде, қорыққанда, қуанғанда айтылатын сөйлемдер. Бұлар айтылғанда, жай айтылмай, лепті үнмен айтылады. Сондықтан лепті сөйлем деп аталады. Мысал: *Уф, Алла! Бітті қаным! Шықты жаным! Ей, шіркін, жақсылықты білмейтұғын! Жарайды, бәрекелді, сабаз-ай! Я, Раббым! Уа, дарига, өттің бастан қызық жас!* [1, 298 б.].

С.Аманжоловта: «Лепті сөйлем интонациямен, екпінмен байланысты... Лепті сөйлем – психологияға байланысты сөйлем. Қуаныш, шаттану, ренжу... психологиямен байланысты екені даусыз. Мұның бәрі көңіл күйімен түйіскен, ұштасулы. Сондықтан ойдың осы жақтарына байланысты түрін лепті сөйлем қатарына қосамыз», – дей отырып, осы сөйлемнің мағынасына қарай он түрін атап, әрқайсысына мысалдар келтіреді [2, 168 б.]. Ахмет Байтұрсынұлын логикалық тұрғыда байыта отырып өзіндік түзетулер жасағанын көреміз. Мәселен, Ахандағы «жай сөйлем» мұнда «хабарлы сөйлем» деп аталса, «тілекті сөйлем» «лепті сөйлемге» қосылып берілген. Дегенмен, осы еңбекте сөйлемдердің кей ерекшеліктері, әсіресе сөйлемдердің ойға қатысты жағы тереңірек талданып көрсетілген.

Қ.Жұбановтың «Қазақ тілі жөніндегі зерттеулер» еңбегінде 1936 жылы жеке оқулық болып басылған «Қазақ тілінің грамматикасының» 2-бөлімі «Сөйлем жүйесінен бастауыш білім» тақырыбымен берілген. Осында: «Сөйлем түрлі сазбен айтылады. Қандай сазбен айтылатынына қарай, сөйлем үш түрлі болады.

- 1) Хабар сазды сөйлем.
- 2) Сұрау сазды сөйлем.
- 3) Леп сазды сөйлем.

Бір нәрсеге таңдана, опына, біреуге өтіне, бұйыра, ашулана, қуана сөйленген немесе хабар өте көтеріңкі я өте басылық көңілмен берілген болса, сөйлем леп сазды болады. Тілек, ұран сөйлемдер де леп сазды сөйлемдерге қосылады», – дейді [3, 153 б.]. Ал, 1937 жылы «Ауыл мұғалімі» журналында жарияланған «Жаңа грамматиканың жаңалықтары» атты мақаласында ғалым сөйлемді сөйлем мүшелерінің қатысына қарай жалаң, жайылма,

күрделі деп топтастыра отырып, «...айтқанда оны қандай үнмен, қандай сазбен айтқанымызға қарай да топтастыруға болады» деген тұжырым жасап, сөйлем түрлі сазбен айтылуы, соған сәйкес сөйлемнің жоғарыдағыдай 3 түрге бөлінетінін қайталап айтады [3, 154 б.].

Мұнда біз автордың адамның сөйлеу үдерісі кезінде өз ойын тыңдаушыға қандай үнмен (сазбен) беретінін басты назарға ұстағанын байқаймыз. Біздің ойымызша, ғұламаның ойлау үдерісінен (немесе пікірден) кейін сөйлеу әрекетінің жүзеге асатынын ескеруі қазақ тіл білімі үшін жаңалық деп есептейміз. Бірақ, сөйлеу мен сөйлемді бір деңгейде қарауы сол тұстағы барлық ғалымдарға ортақ құбылыс деп түсінеміз.

Қазақ тіл білімінің өткен ғасырдың 50-жылдарына дейінгі жетістіктерін паш еткен алғашқы академиялық грамматика «Қазіргі қазақ тілі» (1954) екенін білеміз. Осы кітаптың «Жай сөйлем синтаксисі» бөлімін жазған М.Балақаев та С.Аманжоловтың ізімен сөйлемдерді «айтылу мақсатына, айтылу сазына» қарай: хабарлы, сұраулы, лепті деп жіктейді де, лепті сөйлемдер қатарына қазіргі кезде жеке қарастырылып жүрген «бұйрықты сөйлемді» де қосады. Бұл екі ғалым да лепті сөйлемнің жасалуында лептің, интонацияның рөлі бар екенін басшылыққа алғаны айқын. Өйткені С.Аманжолов: «Лепті сөйлем интонациямен, екпінмен байланысты...», – десе, М.Балақаев: «Кісінің қорқу, таңдану, масаттану, өкіну сияқты көңіл күйін білдіретін сөйлемдер де, бұйрық, тілек, үндеу, ұран т.б. мағынада айтылатын сөйлемдер де лепті болады... Лепті сөйлем аса көтеріңкі дауыспен, лептік әуенмен айтылады», – дейді [4, 371 б.].

Лепті сөйлем мен бұйрық мәнді сөйлемдерді алғаш рет бөліп қарастырған О.Төлегенов еді. Ол сөйлем типтерін: «1) баяндаудың жалпы модальдық мағынада (шындыққа қатысты) берілу сипатына қарай: болымды болымсыз; 2) нақтылы сөйлеу процесінде баяндаудың берілу мақсаты жағынан: хабарлы, сұраулы, бұйрықты; 3) эмоциялық мағынасына қарай: үстемелі лепті, арнаулы лепті сөйлемдер» – деген ыңғайда жіктейді және осыны негізге ала отырып өзінің белгілі еңбегін жазады [5,43 б.]. Бұл еңбектің ерекшелігі сол – лепті сөйлемді сөйлемнің «айтылу мақсатына қарай» деген тобына жатқызбай, өз алдына эмоциялық сөйлем ретінде бөліп қарастыруында деп білеміз.

1967 жылы шыққан «Қазақ тілінің грамматикасында» сөйлемдердің хабарлы, сұраулы, бұйрықты, лепті болып бөлінуі олардың ішкі мазмұнына, грамматикалық форма ерекшеліктеріне сүйенетіндігіне байланысты екені айтылады. Сондай-ақ, хабарлы, сұраулы, бұйрықты, лепті сөйлемдер мағынасына сай ерекше тұлға алып құралады. Олардың әрқайсысына тән баяндауыштық формасы, интонациясы бар екендігін де басты назарға алады.

Осыдан соң, лепті сөйлем мен бұйрықты сөйлемдер жеке дара сөйлем түрлері ретінде қарастырылады. Бұл лепті сөйлемдердің адам бойындағы психологиялық өзгерістерге сай берілетін, ерекше интонациямен, эмоциямен айтылатын дыбыстық жүйе екені.

«Эмоцияны білдіру – коммуникативтік мақсаттың басты элементі. Сондықтан ол сөйлемнің белгілі структуралық түрлерін өзіне бейімдейді. Лепті сөйлемдер эмоцияны білдіру міндетіне екі жақтан бейімделген: а) құрамы жағынан; ә) баяндауыш мүшенің формасы жағынан [6, 126].

М.Балақаевтың кейінгі оқулықтарында лепті сөйлемдер мен бұйрықты сөйлемдер жеке сөйлем түрлері ретінде қарастырылған. Мысалы, М.Балақаевтың Т.Қордабаевпен бірігіп жазған «Қазіргі қазақ тілі грамматикасы» еңбегінде де, ғалымның Т.Сайрамбаевпен бірігіп жазған еңбегінде де осы дәстүр жалғасын тапқан. Осы соңғы еңбекте: «Кісінің көңіл күйін, әр түрлі эмоциялық сезімін білдіру үшін жұмсалатын сөйлемдер лепті болады. Лепті сөйлемдердің мағыналары жай хабар болумен қатар, кісінің қуанышы, қорқынышы, таңырқауы, ызасы, аянышы, жалынышы, күмәні, жиреніші сияқты ішкі сезімдерін білдіреді», – дей келіп, бұл сөйлемдердің жасалуында одағайлар мен көтеріңкі интонацияның орнын баса көрсетеді және олардың жасалу жолының төрт ірі ерекшелігін көрсетеді [7,24 б.]. Г.Әбухановтың «Қазақ тілі» оқулығында да лепті сөйлемге ұқсас анықтама берді [8, 184 б.].

Қазір синтаксис саласын зерттеуге ерекше ынта қойған ғалым Р.Әмірдің Ж.Әмір-

мен бірлестікте жазған «Жай сөйлем синтаксисі» еңбегі жоғарыда аталған ғалымдардың көзқарастары мен ой-пікірлерін таразылай отырып, соларда қозғалып аяғына жетпеген мәселелерді кейінгі ғылыми жаңалықтарды негізге ала отырып толықтыруға, тиянақтауға арналған. Бұл еңбекте сөйлемнің тек болмыстағы қатынастарды білдіруге жұмсалмайтыны, сөйлем кісінің тіл арқылы қатынас жасауы пікір айтуымен қатар, екінші кісіден пікір білу, информация алу үшін сөйлеуіне немесе басқа біреуді іске қосу, жұмсау мақсатына да байланысты қолданылатыны ескертіледі. Сөйлеудің осы мақсаттары тілде сөйлемнің тиянақты формалары арқылы көрінетіні, осыған байланысты сөйлемдер сөйлеу мақсатына қарай хабарлы, сұраулы, бұйрықты, лепті сөйлемдер деп топтастырылатыны айтылады [9,64]. Р.Әмірдің осы еңбегінде лепті сөйлемдер жайындағы пікірлері әзірге ең соңғы академиялық грамматика «Қазақ грамматикасына» (Астана, 2002) да енген. Мұнда «айрықша эмоциялық сөйлемдердің» баяндауыштарының 20 түрлі жасалуын көрсетумен бірге, «реплика ретіндегі лепті сөйлемдерді» де өз алдына бөліп көрсетеді. [10, 674 б.].

Қорыта айтқанда, қазақ тіл білімінде лепті сөйлемдердің зерттелуі жайында төмендегідей қорытынды жасауға болады:

1. Лепті сөйлемдердің зерттелуін 3 кезеңге бөліп қарауға болады:

- 1) өткен ғасырдың 20-40 жылдар аралығы;
- 2) 40-90 жылдар аралығы;
- 3) 90- жылдан кейін.

2. Осы кезеңдердегі ғалымдардың ортақ көзқарастары: лепті сөйлемдер айрықша интонациямен, адамдардың түрлі көңіл күйлерін білдіретін эмоциялық сипатта айтылады.

3. Пікірлер мен көзқарастағы айырмашылықтар: алғашқы кезеңде лепті сөйлемдер бұйрықты сөйлемдермен бірге қарастырылды; осы кезеңнің соңына қарай сөйлеу үдерісіндегі үннің, сөйлеу сазының ерекшелігіне қарай «леп сазы» деп атау ұсынылды; кейінгі кезеңдерде бұл ұсыныс қабылданбай, лепті сөйлем бұйрықты сөйлемдерден бөлек қарастырылды; соңғы кезеңде лепті сөйлем пікірдің көрінісі ретінде қарастырылды. Осы зерттеулердің еш бірінде лепті сөйлемдердің мәтін ішіндегі орны айқындалмады. Осы мәселе біздің келешек зерттеуіміздің нысанына айналады деген сенім бар.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Байтұрсынов А. Тіл тағылымы. – Алматы: Ана тілі, 1992.- 444 б.
- 2 Аманжолов С. Қазақ әдеби тілінің қысқаша курсы. – Алматы: Санат, 1994. – 319 б.
- 3 Жұбанов Қ. Қазақ тілі жөніндегі зерттеулер. – Алматы: Мектеп, 2010. – 607 б.
- 4 Қазіргі қазақ тілі. – Алматы: ҚазССР ҒА баспасы, 1954. – 363 б.
- 5 Төлегенов О. Жалпы модальды мақсат мәнді жай сөйлем типтері. – Алматы, 1968. – 179 б.
- 6 Қазақ тілінің грамматикасы. – Алматы: Ғылым баспасы, 1967. – 235 б.
- 7 Балақаев М., Сайрамбаев Т. Қазіргі қазақ тілі. – Алматы: Санат, 1997. – 240 б.
- 8 Әбуханов Г. Қазақ тілі. – Алматы: Санат, 2000. - 287 б.
- 9 Әмір Р., Әмірова Ж. Жай сөйлем синтаксисі. – Алматы: Ғылым, 2003. – 198 б.
- 10 Қазақ грамматикасы. – Астана: Фолиант, 2002. – 784 б.

Ж. Садуақасулы, А. Махамбетова

*Кызылординский государственный университет имени Коркыт-Ата,
Кызылорда, Казахстан*

Обстоятельства исследования восклицательных предложений казахского языка

Аннотация. В этой статье рассмотрены взгляды и мнения ученых относительно исследования восклицательных предложений казахского языка. Так же, хотя восклицательные предложения и были объектом специального исследования в казахском языке, не было специальных исследова-

нии об их структуре и относительных особенностей внутри текста. Исследование восклицательных предложений можно рассматривать в 3 этапах: а) 20-40 года прошлого столетия; б) 1940-90 года; в) после 90-х годов.

Общее суждение ученых тех времен: восклицательные предложения произносятся с особой интонацией и выражают эмоциональное отношение говорящего к действиям. Различия мнений и взглядов: в начальный период восклицательные предложения рассматривались вместе с приказными предложениями; к концу настоящего времени было предложено название «тон звучания» в зависимости от особенностям звучания разговора; в последствии это предложение не приняли, восклицательное предложение стали рассматривать в отдельности от приказного предложения; в последний период, восклицательное предложение стали рассматривать как явление рассуждения.

Ключевые слова: синтаксис, предложения и словосочетания, текст, синтаксис текста, синтаксис простого предложения, восклицательное предложение, интонация, эмоция.

Zh Saduakasuly, A. Makhambetova

Kyzylorda State University named after Korkyt-Ata, Kyzylorda, Kazakhstan

The study of exclamatory sentences of the kazakh language

Abstract. This article examines the views and opinions of scientists on the study of exclamatory sentences of the Kazakh language. Similarly, although exclamatory sentences were the object of a special study in the Kazakh language, there was no special study of their structure and relative characteristics within the text. And so, on the study of exclamatory sentences in the Kazakh language, the following conclusions can be drawn a) 20-40 years of the last century; b) 40-90 years; c) after the 90's. The general judgment of scientists of those times: exclamation sentences are pronounced with a special intonation and express the speaker's emotional attitude to actions.

Differences of opinion and views: in the initial period, exclamation sentences were considered together with orders: by the end of the present time, the name "tone of sound" was proposed depending on the peculiarities of the sound in conversation, in a can sequence, this sentence was not accepted, the exclamation sentence was considered separately from the order sentence in the last period, the exclamation sentence was viewed as a phenomenon of reasoning.

Key words: syntax, sentences and word-combinations, text, text syntax, simple sentence syntax, exclamation sentence, intonation, emotion.

References

- 1 Baityrsinov A. Til tagylymy [Language teaching]. (Ana tyly, Almaty, 1992. S. 444). [in Kazakh]
2. Amanzholov S. Kazakh adebi tylynyn qysqasha qyrasy [Short course of Kazakh literary language]. (Sanat, Almaty, 1994. S. 319). [in Kazakh]
- 3 Zhubanov K. Kazakh tyly zhonindegy zertteuler [Research on the Kazakh language]. (Ana tili, Almaty, 2010. S. 310). [in Kazakh]
- 4 Kazirgi qazaq tyly [Modern Kazakh language]. (Kaz CCR FA baspasy, Almaty, 1954. S. 363).
- 5 Tylegenov O. Zhalpy modaldy maqsat mandy zhai soilem tiptery [The general purpose of the modal purpose is simple sentences]. (Mektep, Almaty, 1968. S. 179). [in Kazakh]
- 6 Kazakh tylynyn grammatikasy [Grammar of the Kazakh language]. (Gylym, Almaty, 1967. S.235).
- 7 Balakaev M., Sairambaev T. Kazirgi kazakh tyly [Modern Kazakh language.]. (Sanat, Almaty, 2010. S. 240). [in Kazakh]
- 8 Abuhanov G. Qazaq tyly [Kazakh language]. (Sanat, Almaty, 2000. S. 287). [in Kazakh]
- 9 Amir P., Amirova Zh. Jai soilem sintaksisy [Simple Sentence Syntax]. (Gylym, Almaty, 2003. S.198). [in Kazakh]
- 10 Kazakh grammatikasi [Kazakh Grammar]. (Foliant, Astana, 2002. S. 784). [in Kazakh]

Авторлар туралы мәліметтер:

Сәдуақасұлы Ж - фил. ғыл. докт. Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті.
Махамбетова А. Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университетінің магистранты.
Saduakasuly Zh. - Doctor of Philology, Korkyt Ata Kyzylorda State University, Doctor of Philology,
Makhambetova A. - Master student of the Korkyt Ata Kyzylorda State University

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Филология сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. **Журналдың мақсаты.** Әдебиеттану және тілтану саласындағы ғылыми зерттеу нәтижелерін, филология ғылымының өзекті мәселелерін, тіл және әдебиет саласындағы оқыту әдістемесін, ғылыми конференцияның мағыналы материалдарын, библиографиялық шолу мен сыни тақырыптағы ғылыми құндылығы бар, мұқият тексеруден өткен материалдарды жариялау.

2. **Журналда мақала жариялаушы автор** мақаланың қол қойылған 1 дана қағаз нұсқасын Ғылыми басылымдар бөліміне (редакцияға, мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет) және **vest_phil@enu.kz** электрондық пошталарына **Word** форматындағы нұсқаларын жіберу қажет. Мақала мәтінінің қағаз нұсқасы мен электронды нұсқалары бірдей болулары қажет.

Мақалалар қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде қабылданады.

3. Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі мақаланың Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысында басуға келісімін, шетел тіліне аударылып қайта басылуына келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына кепілдеме береді.

4. **Мақаланың көлемі** 8 беттен кем болмауы және 16 беттен аспауға тиіс.

5. **Мақаланың құрылымы:** (қағаз беті - **A4**, кітап сұлбасында, беттеу жолы бар жағынан – 20 мм. Шрифт: **Times New Roman** - нұсқасында, әріптің көлемі (кегель) - **14**);

6. **ГТАМР** <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында, қою кіші әріппен жазылады;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемеде жұмыс істейтін болса, онда әр автордың жұмыс орны қасында курсивпен жазылуы керек) – жолдың ортасында;

Автор(лар)дың **E-mail-ы** – жақша ішінде, курсивпен, жолдың ортасында;

Мақала атауы – жолдың ортасында, жартылай қою кіші әріппен жазылады;

Аңдатпа - 100-200 сөз; формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (**кіріспесі, мақаланың мақсаты мен міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың зерттеу әдістері, нәтижелері мен талқылаулары, қорытындысы**) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

Түйін сөздер (6-8 сөз немесе сөз тіркесі) - Түйін сөздер мақала мазмұнын ашатын, мейлінше мақала атауы мен аннотациядағы сөздерді қайталамай, мақала мазмұнындағы көп кездесетін сөздерді қолдану қажет. Сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін ғылым салаларының терминдерін қолдану қажет.

Негізгі мәтін мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды бөлімдерін қамтуы қажет – жола-ралық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1,25см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады. Таблица, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр таблица, сурет қасында оның аталуы болу қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқалары міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі

Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 253 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 182 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі.

Әдебиеттер тізімінде кітаптың жалпы бет көлемі көрсетіледі.

Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: автордың аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекен-жайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде толтырылады.

7. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді. Редакцияға түскен мақала жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Барлық рецензиялар авторларға жіберіледі. Автор (рецензент мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда) үш күн аралығында қайта қарап, қолжазбаның түзетілген нұсқасын редакцияға қайта жіберуі керек. Рецензент **жарамсыз** деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына төлем жасау туралы ескертіледі. Төлем көлемі 2018 жылға ЕҰУ қызметкерлері үшін 4500 тенге және басқа ұйым қызметкерлеріне 5500 тенге болып белгіленді.

Рекзивизиттер:

Цеснабанк: КБЕ16
БИН 010140003594
РНН 031400075610
ИИК KZ 91998
ВТВ 0000003104
TSES KZ KA

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева. Серия Филология»

1. **Цель журнала.** Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в области литературоведения и языкознания, отражающие актуальные проблемы филологических наук, методы преподавания языка и литературы, а также наиболее значительные материалы научных конференций, библиографические обзоры и рецензии.

2. **Автору, желающему опубликовать статью в журнале** необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail **vest_phil@enu.kz**. При этом должно быть строго выдержано соответствие между **Word**-файлом и твердой копией.

Язык публикаций: Казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. **Объем статьи** не должен превышать 16 страниц (от 8 страниц).

5. **Схема построения статьи** (страница – А4, книжная ориентация, поля со всех сторон – 20 мм. Шрифт: тип – Times New Roman, размер (кегель) - 14):

ГРНТИ <http://grnti.ru/> - первая строка, слева

Инициалы и Фамилию автора(ов)- выравнивание по центру, курсив

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках курсив

Название статьи – выравнивание по центру полужирным шрифтом

Аннотация (100-200 слов; не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы).

Ключевые слова (6-8 слов/словосочетаний).

Ключевые слова должны отражать основное содержание статьи, использовать термины из текста статьи, а также термины, определяющие предметную область и включающие другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку задачи, цели, историю, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» -1,25 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы

В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Все рецензии по статье отправляются автору. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению не принимаются. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Реквизиты:

Цеснабанк: КБЕ16
БИН 010140003594
РНН 031400075610
ИИК KZ 91998
ВТВ 0000003104
TSES KZ KA

Provision on articles submitted to the journal “Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Philology Series”

1. Publication of carefully selected original scientific works in the fields of literary studies, linguistics, reflecting the actual problems of philology, teaching language methods and literature, the most significant materials of scientific conferences, bibliographic summaries and reviews.

2. An author who wishes to publish an article in a journal must submit the article in hard copy (printed version) in one copy, signed by the author to the scientific publication office (at the address: 010008, Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Building, room 408) and by e-mail **vest_phil@enu.kz** in Word format. At the same time, the correspondence between Word-version and the hard copy must be strictly maintained.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations.

4. **The volume of the article** should not exceed 18 pages (from 6 pages).

5. **Structure of the article** (page – A4 format, portrait orientation, page margins on all sides - 20 mm. Font: type - Times New Roman, font size - 14)

GRNTI <http://grnti.ru/> - first line, left

Initials and Surname of the author (s) - center alignment, italics

Full name of the organization, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization) - center alignment, italics

Author's e-mail (s)- in brackets, italics

Article title - center alignment, bold

Abstract (100-200 words, it should not contain a formula, the article title should not repeat in the content, it should not contain bibliographic references, it should reflect the summary of the article, preserving the structure of the article - introduction, problem statement, goals, history, research methods, results /discussion, conclusion).

Key words (6-8 words/word combination. Keywords should reflect the main content of the article, use terms from the article, as well as terms that define the subject area and include other important concepts that make it easier and more convenient to find the article using the information retrieval system).

The main text of the article should contain an introduction, problem statement, goals, history, research methods, results / discussion, conclusion - line spacing - 1, indent of the «red line» -1.25 cm, alignment in width.

Tables, figures should be placed after the mention. Each illustration should be followed by an inscription. Figures should be clear, clean, not scanned.

In the article, only those formulas are numbered, to which the text has references.

All abbreviations, with the exception of those known to be generally known, must be deciphered when first used in the text.

Information on the financial support of the article is indicated on the first page in the form of a footnote.

References

In the text references are indicated in square brackets. References should be numbered strictly in the order of the mention in the text. The first reference in the text to the literature should have the number [1], the second - [2], etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). References to unpublished works are not allowed. Unreasonable references to unreviewed publications (examples of the description of the list of literature, descriptions of the list of literature in English, see below in the sample of article design).

At the end of the article, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the article is in Kazakh), in Kazakh and English (if the article is in Russian) and in Russian and Kazakh languages (if the article is English language).

Information about authors: surname, name, patronymic, scientific degree, position, place of work, full work address, telephone, e-mail - in Kazakh, Russian and English.

6. The article must be carefully verified. Articles that do not meet technical requirements will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the article has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Articles received by the Department of Scientific Publications (editorial office) are sent to anonymous review. All reviews of the article are sent to the author. The authors must send the proof of the article within three days. Articles that receive a negative review for a second review are not accepted. Corrected versions of articles and the author's response to the reviewer are sent to the editorial office. Articles that have positive reviews are submitted to the editorial boards of the journal for discussion and approval for publication. Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive conclusion for publication should make payment on the following requisites (for ENU employees - 4,500 tenge, for outside organizations - 5,500 tenge):

Requisites:

Tsesnabank: КБЕ16

БИН 010140003594

РНН 031400075610

ИИК KZ 91998

ВТБ 0000003104

TSES KZ KA

Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template

FTAMP 27. 25. 19

А.Ж. Жұбанышева¹, Н. Темірғалиев², А.Б. Утесов³^{1,2}Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің теориялық математика және ғылыми есептеулер институты, Астана, Қазақстан³Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Ақтөбе, Қазақстан**Компьютерлік (есептеуіш) диаметр мәнмәтінінде функцияларды сандық дифференциалдау**

Аңдатпа. Компьютерлік (есептеуіш) диаметр мәнмәтінінде Соболев класында жататын функцияларды олардың тригонометриялық Фурье-Лебег коэффициенттерінің ақырлы жиынынан алынған дәл ақпарат бойынша жуықтау есебі толығымен шешілді ..... [100-200 сөз]

Кілт сөздер: жуықтап дифференциалдау, дәл емес ақпарат бойынша жуықтау, шектік қателік, Компьютерлік (есептеуіш) диаметр.

Мақаланың мәтіні төмендегі бөлімдерді қамтуы қажет:

- кіріспе,
- мақаланың мақсаты мен міндеті,
- қарастырылып отырған сұрақтың зерттеу әдістері,
- нәтижелер мен талқылаулар,
- қорытынды.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Темиргалиев Н. Компьютерный (вычислительный) поперечник как синтез известного и нового в численном анализе // Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. -2014. –Т. 4. № 101. – С. 16–33.
- 2 Локуциевский О.М., Гавриков М.Б. Начала численного анализа. - Москва: ТОО «Янус», 1995. - 581 с.
- 3 Жубанышева А.Ж., Абикенова Ш. О нормах производных функций с нулевыми значениями заданного набора линейных функционалов и их применения к поперечниковым задачам // Функциональные пространства и теория приближения функций: Тезисы докладов Международной конференции, посвященная 110-летию со дня рождения академика С.М.Никольского. – Москва: Наука, 2015. - С.141-142

ГРНТИ 27.25.19

А.Ж. Жубанышева¹, Н. Темиргалиев², А.Б. Утесов³^{1,2}Институт теоретической математики и научных вычислений Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан³Актюбинский региональный государственный университет имени К. Жубанова, Актөбе, Казахстан(E-mail: ¹axaulezh@mail.ru, ²ntmath10@mail.ru, ³adilzhan_71@mail.ru)**Численное дифференцирование функций в контексте Компьютерного (вычислительного) поперечника**

Аннотация. В рамках Компьютерного (вычислительного) поперечника полностью решена задача приближенного дифференцирования функций, принадлежащих классам Соболева по неточной информации, полученной от произвольного конечного множества тригонометрических коэффициентов Фурье-Лебега дифференцируемой функций ...
[100-200 слов]

Ключевые слова: приближенное дифференцирование, восстановление по неточной информации, предельная погрешность, Компьютерный (вычислительный) поперечник.

GRNTI 27. 25. 19

A.Zh. Zhubanysheva¹, N. Temirgaliyev², A.B. Utesov³

^{1,2}*Institute of theoretical mathematics and scientific computations of L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan*

³*K.Zhubanov Aktobe Regional State University, Aktobe, Kazakhstan*

Numerical differentiation of functions in the context of Computational (numerical) diameter

Abstract. The Computational (numerical) diameter is used to completely solve the problem of approximate differentiation of a function given inexact information in the form of an arbitrary finite set of trigonometric Fourier-Lebesgue coefficients ... [100-200 words]

Key words: approximate differentiation, recovery from inexact information, limiting error, Computational (numerical) diameter, massive limiting error.

References

- 1 Temirgaliyev N. Komp'yuternyj (vychislitel'nyj) poperechnik kak sintez izvestnogo i novogo v chislennom analize [Computational (numerical) diameter as a synthesis of the known and the new in numerical analysis], Vestnik Evrazijskogo nacional'nogo universiteta imeni L.N. Gumileva [Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University], 4(101), 16–33 (2014). [in Russian]
- 2 Lokucievskij O.M., Gavrikov M.B. Nachala chislennogo analiza [Elements of numerical analysis] (Yanus, Moscow, 1995).
- 3 Zhubanysheva A.Zh., AbikenovaSh.K. O normah proizvodnyh funkcionov s nulevymi znachenijami zadannogo nabora linejnyh funkcionalov i ih primenenija k poperechnikovym zadacham [About the norms of the derivatives of functions with zero values of a given set of linear functionals and their application to the width problems]. Tezisy dokladov Mezhdunarodnoj konferencii, posvjashhennaja 110-letiju so dnja rozhdenija akademika S.M.Nikol'skogo «Funkcional'nye prostranstva i teorija priblizhenija funkcionov» [International conference on Function Spaces and Approximation Theory dedicated to the 110th anniversary of S. M. Nikol'skii]. Moscow, 2015, pp. 141-142.

Авторлар туралы мәлімет:

Қазақша:

Жұбанышева А.Ж. – Теориялық математика және ғылыми есептеулер институтының аға ғылыми қызметкері, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Қ. Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (ішкі тел. 33-410). *E-mail: axaulezh@mail.ru.*

Темірғалиев Н. – Теориялық математика және ғылыми есептеулер институтының директоры, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Қ. Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (ішкі тел. 33-325). *E-mail: ntmath10@mail.ru.*

Утесов А.Б. - физика-математика ғылымдарының кандидаты, Математика кафедрасының доценті, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Ә. Молдағұлова

даңғылы 34, Ақтөбе, Қазақстан. *E-mail: adilzhan_71@mail.ru.*

АҒЫЛШЫНША:

Zhubanysheva A.Zh. – Senior researcher of the Institute of theoretical mathematics and scientific computations, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str., Astana, Kazakhstan. Tel.: +7 (7172)709-500 (31-410). *E-mail: axaulezh@mail.ru.*

Temirgaliyev N. – Head of the Institute of theoretical mathematics and scientific computations, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str., Astana, Kazakhstan. Tel.: +7 (7172)709-500 (33-325). *E-mail: ntmath10@mail.ru.*

Utesov A.B. - candidate of physical and mathematical sciences, Associate Professor of the Department of Mathematics, K.Zhubanov Aktobe Regional State University, A.Moldagulova Prospect, 34, Aktobe, Kazakhstan. *E-mail: adilzhan_71@mail.ru.*

Редактор: Дихан Қамзабекұлы
Шығарушы редактор: І.Р. Құрманғалиев
Дизайн: І.Р. Құрманғалиев

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ. Филология сериясы.
-2018. - 1(122). - Астана: ЕҰУ. 180-б.
Шартты б.т. - 22.5   Таралымы - 40 дана

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,
Астана қ., Қ. Сәтпаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: (87172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
баспасында басылды